

شورای سیاست گذاری حوزه علمیه
مرکز مدیریت حوزه های علمیه قم خواهران
معاونت پژوهش

نقش تشویق و تنبیه در تربیت دینی از منظر قرآن کریم و روایات

استاد راهنما:

حجة الاسلام و المسلمین دکتر محمدحسین زنجیری

استاد مشاور:

حجة الاسلام و المسلمین دکتر احمد فقیهی

نگارنده:

فاطمه منصور سمانی

تابستان ۱۳۹۴

چکیده:

انسان موجودی است که از راه تربیت، استعدادهای بالقوه اش به فعلیت می‌رسد. این استعدادها در اثر تعلیم و تربیت صحیح شکوفا می‌شود. تشویق و تنبیه یکی از ابزارهای مهم تعلیم و تربیت است که تاثیر شگرفی بر روابط بین انسان‌ها و اصلاح رفتار و انگیزه دارد. این ابزار نیز مانند همه ی روش‌ها و فنون تربیتی از حساسیت خاصی برخوردار است که کاربرد به جا و به موقع آن آثار مثبت و سازنده، و کاربرد نابه جای آن سبب به وجود آمدن رفتارهای منفی و مخرب می‌شود. از روش تشویق و تنبیه برای برانگیختگی و بازدارندگی و شکوفا سازی استعدادهای انسان در جهت کمال بهره می‌گیرند. از این رو باید بین نیکان با بدان و شایستگان با ناشایستگان فرق گذاشت و با هر یک به تناسب وضع حالشان رفتار کرد و به وسیله ی تشویق و تنبیه متناسب آنان را هدایت نمود. البته در تربیت اسلامی، تکیه بر تشویق بیش از تنبیه است و این از آن روست که اصل حیات بر محبت و تفاهم استوار است و آن‌گاه که تشویق سودی نبخشید، مساله ی تنبیه مطرح می‌شود.

این پایان نامه به نقش تشویق و تنبیه در تربیت دینی از منظر قرآن کریم و روایات می‌پردازد که مشتمل بر ۴ فصل می‌باشد. فصل اول به کلیات و مفاهیم می‌پردازد که شامل مقدمه، بیان مساله، ضرورت تحقیق، اهداف تحقیق و پرسش‌های تحقیق و پیشینه و روش انجام تحقیق است و در گفتار دوم به مفاهیم می‌پردازد که شامل تعریف لغوی و اصطلاحی تشویق و تنبیه و تربیت است. فصل دوم به جایگاه تشویق و تنبیه در نظام تربیتی اسلام و آثار آن می‌پردازد که جایگاه تشویق از دیدگاه قرآن و روایات مورد بررسی قرار گرفته و نظرات روان‌شناسی و فقهی مربوط به آن نیز بیان شده است. در فصل سوم روش‌ها و گونه‌های مختلف تشویق و تنبیه و در فصل چهارم به اصول تشویق و تنبیه اشاره شده و بایسته‌ها و نبایسته‌ها در تشویق و تنبیه مورد بررسی قرار گرفته است.

کلیدواژگان: تشویق، تنبیه، پاداش، عقوبت، تربیت و تربیت اسلامی

فهرست مطالب

مقدمه

گفتار اول: کلیات

تعریف مسأله:

ضرورت و اهمیت موضوع:

تاریخچه و پیشینه پژوهش:

سؤال اصلی پژوهش (متناسب با عنوان):

سؤالهای فرعی

پیش فرض های پژوهش

فرضیه های پژوهش:

مفاهیم و متغیرها:

نوع پژوهش:

روش گردآوری اطلاعات و داده ها:

اهداف پژوهش:

گفتار دوم: مفهوم شناسی (واژه شناسی)

مفاهیم و تعاریف:

تشویق:

تشویق در اصطلاح علمی و روانشناسی:

تنبيه:

ترتیب:

دین:

تربیت دینی:

سن مناسب تربیت

اصول کلی تربیت در مرحله سیادت

اصول کلی مرحله اطاعت

سه - مرحله وزارت:

روش:

عناوین قریب المعنی یا مرتبط با تنبیه در قرآن و روایات:

۱- انذار:

تهدید و وعید:

توییح:

قهر:

تذکر:

عناوین قریب المعنی با تشویق در قرآن و روایات

تبشیر

مدح و تحسین:

سلام

تحریض

پاداش

محبت

محبت در اصطلاح

گفتار اول: اهمیت تشویق و تنبیه در آیات و روایات

الف: جایگاه تشویق:

ب: جایگاه تنبیه در آیات و روایات

اهمیت تنبیه از دیدگاه علی علیه السلام

گفتار دوم: آثار تشویق

الف: اثرات عمومی تشویق

ب: آثار تشویق در تربیت دینی

مهیا شدن کودک برای دوران اطاعت

جلوگیری از انحراف شخصیت

ایجاد آرامش روانی و تامین روحی

اعتماد به نفس

رشد تکامل هویت دینی

گفتار سوم: آثار و فواید تنبیه

تأثیرات مثبت تنبیه:

گفتار چهارم: تنبیه از دیدگاه برخی از فقهاء

شرایط و حدود تنبیه

حدود شرعی تنبیه

گفتار پنجم: تنبیه از دیدگاه روان‌شناسی

۱ - تنبیه به معنای عام

۲ - تنبیه به معنای خاص

تنبیه و عوارض آن از دیدگاه روان‌شناسی

گفتار اول: روشها و انواع مختلف تشویق، کلامی (گفتاری) و غیرکلامی (رفتاری)

الف: تشویق کلامی

۲. تشویق در پرتو دعا و طلب خیر

۳. جبران گذشته‌ی نامطلوب در صورت اصلاح رفتار

۴. تبشیر

نمونه ای از تشویق کلامی در سیره‌ی اهل بیت (علیهم السلام)

ب - تشویق غیر کلامی

شیوه صحیح تشویق و تنبیه کودکان
گفتار دوم: روش ها و گونه های تنبیه:

۱. تنبیه کلامی

ب) تنبیه کلامی ممنوع و مردود

۲. تنبیه غیر کلامی

گفتار سوم: تنبیه بدنی و جایگاه آن در نظام تربیت اسلامی

الف: ممنوعیت تنبیه بدنی به عنوان اصل اول:

ب: معایب و عوارض سوء تنبیه بدنی

معایب مترتب بر تنبیه

مشکلات ناشی از تنبیه بدنی

ویژگی های تنبیه در اسلام

پیامدهای تنبیه بدنی

روش اهل بیت در تنبیه

آیا پیامبر (صلی الله علیه و آله) کودکان را تنبیه می کرد؟

ج: ادله جواز تنبیه بدنی در موارد خاص:

تمسک به ادله وجوب امر به معروف و نهی از منکر برای اثبات جواز تنبیه بدنی

بررسی دلالت ادله مطلوبیت تربیت بر جواز تنبیه بدنی

جواز تنبیه بدنی محدود به قصد تأدیب و تربیت

موارد جواز

د: حدود و شرایط تنبیه بدنی:

ثبوت دیه بر پدر

گفتار اول: بایسته ها و نبایسته ها در تشویق سازنده

الف - بایسته ها در تشویق موثر

مراتب گوناگون پاداش

ب - نبایسته‌ها در تشویق موثر

گفتار دوم: بایسته‌ها و نبایسته‌ها در تنبیه موثر

الف) بایسته‌ها در تنبیه موثر

روشهای تنبیه

ب) نبایسته‌ها در تنبیه موثر:

نکاتی در مورد میزان و نوع تنبیه

نکات قابل توجه در تنبیه بدنی

نتیجه گیری:

منابع و مآخذ: